

Passend onderwijs op de Friese Waddeneilanden

De scholen voor primair onderwijs op Friese Waddeneilanden vormen gezamenlijk een deelsamenwerkingsverband van het samenwerkingsverband Opsterwad.

Op de Friese Waddeneilanden wordt al jaren inclusief onderwijs geboden. Het percentage verwijzingen naar het speciaal onderwijs is zo goed als nihil. Dat willen we graag zo behouden. In deze notitie wordt aangegeven wat maakt dat het tot nu toe haalbaar is om op deze manier de eilander kinderen thuisnabij onderwijs te bieden.

De geografische situatie van de regio is zeer speciaal (4 eilanden met zeer slechte onderlinge verbindingen) en brengt het volgende met zich mee:

- Elk eiland moet een volwaardige IB-structuur hebben.
- Grensverkeer vindt zelden plaats
- Elk eiland moet een bepaalde basis-sbo-expertise hebben.
- Meer kinderen van de clusters 2, 3 en 4 van de scholen voor speciaal onderwijs in het reguliere onderwijs dan bij andere samenwerkingsverbanden
- Personeel volgt niet de (zorg)formatie.
- Tijdelijke aanstellingen zijn schaars.
- Extra kosten voor vervanging, verblijf en reizen bij onderling overleg.
- Extra kosten bij (ambulante) begeleiding.

Het deelsamenwerkingsverband heeft overleg gevoerd met het ministerie van onderwijs en ontvangt in verband met deze knelpunten een aanvullend budget ten behoeve van inzet personeel. De huidige beschikking is afgegeven voor de periode 2007-2012.

Het samenwerkingsverband Opsterwad is een samenwerkingsverband zonder school voor speciaal basisonderwijs (sbo). Hierdoor ontvangen de scholen voor het reguliere onderwijs rechtstreeks de middelen, die anders naar het sbo zouden gaan.

De sbo-middelen worden verdeeld naar rato van het leerlingenaantal op de scholen, de waddentoeslag wordt gelijkelijk verdeeld onder de 11 scholen. De lgf middelen worden rechtstreeks ingezet ten behoeve van de rugzakleerling.

Baten ten behoeve van de zorg

Aantal scholen	Aantal leerlingen op teldatum 1-10-2009	Sbo middelen	Waddentoeslag	*Vergoeding lgf	Totaal
11	978	€ 222.764	€ 190.926	€ 175.000	€ 588.690

* Nb exclusief de baten die de REC's ontvangen voor het geven van ambulante begeleiding.

Schoolpopulatie:

Overzicht van de leerlingenpopulatie op de Friese Waddeneilanden van schooljaar 2005-2010

Schooljaar	Werkelijk aantal leerlingen per 01-10-20	Percentage leerlingen dat psychologisch onderzocht is per 01-10-20	Percentage A *) leerlingen per 01-10-20	Percentage B *) leerlingen per 01-10-20	Percentage leerlingen naar s.b.o. tussen 01-10-2003 en 01-10-20	Percentage leerlingen terug van s.b.o. tussen 01-02-2003 en 01-10-20	percentage hoogbegaafde leerlingen (op basis van onderzoek) per 01-10-20	percentage leerlingen dat volgens i.b.-er ontwikkelingsvoorsprong heeft per 01-10-20
205-2006	1074	12.2%	1,6% (1,1%)	0.9%	0.1%	0	0.5%	3%
2006-2007	1012	11.4%	1,7% (1,4%)	2%	0	0.1%	0.2%	3,7%
2007-2008	1015	10,7%	2% (1,4)%	2,5%	0	0	0.3%	4,6%
2008-2009	986	9,4%	0,9% (2,5%)	2,4%	0	0.1%	0.3%	5.7%
2009-2010	979	10,7%	1,2% (2,2%)	2,4%	0,1%	0	0,3%	5,8%

*) A = kinderen met indicatie SBO (op basis van onderzoek)

Tussen haakjes het aantal kinderen dat volgens de school ook nog op het SBO hoort maar waarvan dit niet in een psychologisch rapport is vastgelegd.

*) B = kinderen met 'een rugzak' (Igf leerlingen)

Schooljaar	Werkelijk aantal leerlingen per 01-10-20	Werkelijk aantal leerlingen dat psychologisch onderzocht is per 01-10-20	Werkelijk aantal A *) leerlingen per 01-10-20	Werkelijk aantal B *) leerlingen per 01-10-20	Werkelijk aantal leerlingen naar s.b.o. tussen 01-10-2003 en 01-10-20	Werkelijk aantal leerlingen terug van s.b.o. tussen 01-02-2003 en 01-10-20	Werkelijk aantal hoogbegaafde leerlingen (op basis van onderzoek) per 01-10-20	Werkelijk aantal leerlingen dat volgens i.b.-er ontwikkelingsvoorsprong heeft per 01-10-20
205-2006	1074	131	17 (12)	10	1	0	5	30
2006-2007	1012	115	17 (14)	20	0	1	2	37
2007-2008	1015	109	20 (14)	25	0	0	3	47
2008-2009	986	93	9 (25)	24	0	1	3	56
2009-2010	979	105	12 (22)	24	1	0	3	57

Toelichting:

- Vóór 2005-2006 werd minder gewerkt met ambulante begeleiders op de eilanden, de kennis over de maatregel waarmee een rugzak aangevraagd kon worden ontbrak gedeeltelijk. Door uitwisseling van ervaringen en vergroting van de interne kennis op het gebied van signalering is de aanvraag voor rugzakken toegenomen.
- Vanaf 2007-2008 is sprake van een toename van kinderen met een gedragsproblematiek (Renn 4 kinderen).
- Een kleine groep kinderen heeft een dermate ernstige stoornis dat zij ook een pgb ontvangen, indien noodzakelijk komen deze kinderen met een persoonlijk begeleider naar school.
- Vanaf 2008 is een start gemaakt met handelingsgericht werken en handelingsgerichte diagnostiek. Hierbij wordt uitgegaan van een vraag gericht op handelingsverlegenheid in plaats van een diagnosticerende vraag. Preventieve ambulante begeleiding speelt hierbij een belangrijke rol. Het resultaat is een lager aantal gediagnosticeerde sbo leerlingen en groter aantal niet gediagnosticeerde leerlingen.
- De laatste 4 jaar is het aantal rugzakleerlingen stabiel. De extra middelen die voor deze kinderen ontvangen worden, worden rechtstreeks ingezet ten behoeve van de rugzakleerlingen. In het algemeen worden alle kinderen het grootste deel van de lesweek binnen de reguliere groepen opgevangen. Een aantal kinderen krijgt enige tijd les in een één-op-één situatie (remedial teaching), een aantal kinderen krijgt in de klas extra begeleiding door een onderwijsassistent.
(Nb het schoolbudget uit 1 rugzak is € 6.034, daarvoor kan 1 dagdeel een leraar LA ingezet worden)
- De scholen worden begeleid door de ambulante begeleiders van de verschillende REC's
Gezien de geografische situatie vindt deze begeleiding deels op de school plaats en deels via een virtueel kantoor.
In 2009-2010 is een start gemaakt met de uitwerking van een plan om te werken met clusteroverstijgende ambulante begeleiding.
- Concreet heeft 1 op de 40 kinderen in het primair onderwijs van de Friese Waddeneilanden een rugzak, daarnaast heeft 1 op de 33 kinderen een leerprobleem op sbo-niveau.

De noodzaak van ambulante begeleiding:

- De problematiek van de rugzakleerlingen is divers. Dit vergt van de leraren op de scholen van de Friese Waddeneilanden een grote mate van flexibiliteit en kennis. Voor de complexe problematiek bij een aantal rugzakleerlingen is specialistische kennis nodig.
Doordat de rugzakleerlingen opgevangen worden in klassen waar ook kinderen met een gemiddeld ontwikkelingsperspectief én kinderen met meerbegaafdheid zitten is het voor een groepsleraar onmogelijk om de aandacht gespecialiseerd op één of twee ontwikkelingsstoornissen te richten. De gespecialiseerde ambulante begeleider kan dit wel.
- Het werken met externe ambulante begeleiders voorkomt dat scholen met een kokervisie naar problemen kijken.
- Het werken met preventieve ambulante begeleiding heeft aantoonbaar geleid tot een vermindering van sbo indicaties. (zie eerder schematisch overzicht).
- Gezien de geografische situatie van de Waddeneilanden is het op Schiermonnikoog en Vlieland niet mogelijk om kinderen met een speciale problematiek naar een andere reguliere school binnen het samenwerkingsverband te verwijzen. Op Ameland en Terschelling is er een kleine mogelijkheid om kinderen naar één van de collega-scholen op het eiland te verwijzen; de keuze daarin is zeer klein. Het is geenszins de bedoeling van de scholen op Ameland en Terschelling om een 'eigen' vorm van sbo op te zetten.

- Alle scholen op de Friese eilanden zullen behoefte houden aan begeleiding door specialisten op verschillende ontwikkelingsgebieden.

Vermoedelijke gevolgen van de maatregelen van de minister in het kader van de bezuinigingen op Passend Onderwijs:

Opsplitsing van het SWAP in verschillende samenwerkingsverbanden maakt de positie van de gezamenlijke eilandscholen zwakker. De eenheid verdwijnt.

In plaats van verdergaande decentralisatie in combinatie met minder regeldruk leidt schaalvergroting voor ons samenwerkingsverband tot centralisatie met meer regeldruk.

Veel energie en tijd zal gestoken moeten worden in het vinden van nieuwe samenwerkingsvormen; het vastleggen (bevechten) van financiële afspraken; het opstellen van statuten; inrichten van een bestuursvorm enz. Tijd die beter aan de kinderen besteed kan worden.**

Door het verdwijnen van specialistische kennis(ambulante begeleiders) moet er nog meer nascholing door/voor de leraren van de eilandscholen, aan de wal plaats gaan vinden, invallers zijn op de eilanden moeilijk of niet te vinden, dit gaat ten koste van het onderwijsleerproces.

Door het verkleinen van de 'dubbele' rugzak voor de zml-leerling ontvangen scholen té weinig budget om deze leerling met een onderwijsassistent te laten werken. Het betreffende kind zal òf vaker aan het eigen lot overgelaten worden òf de kinderen met een normaal ontwikkelingsperspectief krijgen te weinig aandacht. Gevolg is minder acceptatie van het beperkte kind door de ouders van de andere kinderen, want daardoor komt hun kind weer aandacht te kort.

Reactie op de knelpunten die de minister in haar brief benoemt en hoe het in het primair onderwijs op de Friese Waddeneilanden gaat.

Steeds meer kinderen krijgen een label: Op de Friese Waddeneilanden is in 2008 gekozen voor het handelings gericht werken en handelingsgericht diagnosticeren. Er worden steeds minder labels geplakt. Probleem hierbij is dat inspectie de scholen afrekent op het niet voldoende aan kunnen tonen van een leer- of ontwikkelingsstoornis. Inspectie wil namelijk wel dat er een label in het leerling-dossier geplakt is (opgesteld door een extern deskundige). Dit staat haaks op de opmerking van de minister, maar veroorzaakt wel een onvoldoende beoordeling bij een aantal scholen.

Nog steeds zitten veel leerlingen thuis: er zit geen enkele basisschoolleerling op de Friese Waddeneilanden thuis.

Docenten onvoldoende voorbereid: Ook op de eilander scholen voelen docenten zich regelmatig niet voldoende in staat om alle problematieken goed op te vangen. Dat ligt enerzijds aan een nascholingstekort en anderzijds aan een verzwaring van de problematiek. De laatste jaren worden de scholen steeds meer geconfronteerd met gedragsproblemen en gezinsproblematiek. De vraag is of je dit probleem alleen met vergroten van theoretische kennis op gaat lossen. Coaching on the job door goede ambulante begeleiders zou meer effect kunnen bieden.

De zorg is te veel buiten de klas georganiseerd: de meeste tijd worden alle kinderen binnen de reguliere groepen opgevangen. De groepsleraar is probleemeigenaar en werkt zelf met de individuele handelingsplannen en groepsplannen. Soms is daar ondersteuning van een onderwijsassistent of remedial teacher bij.

De geboden ondersteuning is te weinig integraal: op de eilanden wordt gewerkt met een ZAT per eiland. Daarin hebben verschillende disciplines zitting. Juist om te voorkomen dat er geen sprake van integraliteit is.

Ouders van het kastje naar de muur: ouders melden hun kind op één school op een eiland aan en daar wordt het kind opgevangen. Externe instanties zorgen wel voor veel administratieve last (indicatiecommissie enz.).

Onduidelijkheid over besteding van het geld: in de individuele handelingsplannen van rugzakleerlingen wordt aangegeven waar de middelen aan besteed worden. Ouders hebben hier inzage in. Over de zorgmiddelen die de scholen van het deelverband ontvangen wordt jaarlijks financiële verantwoording aan elkaar afgelegd. Hiervoor is een convenant getekend. Indien de middelen niet correct ingezet worden, worden ze teruggevorderd. (tot nu toe heeft dit slechts 2 keer tot een waarschuwing geleid).

Kortom: mede door de geografische situatie en de kleinschaligheid van het deelverband doen de meeste knelpunten die de minister noemt zich niet voor. Ook gaan de landelijke percentages voor de eilanden niet op.

Wij pleiten voor voortzetting van onze huidige werkwijze, een kleinschalig verband waarbij de middelen rechtstreeks naar dit verband gaan met de mogelijkheid tot inhuren van expertise van de rec 2,3, en renn 4 scholen.

Dat betekent geen bezuiniging op de rugzakken.

Geen strijd over wie welke middelen gaat krijgen bij een herverdeling van de middelen die nog overblijven.

Geen schaalvergroting van ons samenwerkingsverband.

Behoud van een samenwerkingsverband of een deelverband waarin alle vier de Friese Waddeneilanden ondergebracht zijn.

Behoud van de kennis en expertise van de ambulante begeleiders.

9 februari 2011

Willy Cupido de Turck

Coördinator SWAP (deelverband Samenwerking Waddenscholen Primair Onderwijs)
Bovenschools directeur Openbaar Primair Onderwijs Terschelling
willyc@basisonderwijsterschelling.nl

** Nb binnen deze kamer van het samenwerkingsverband heeft de problematiek rondom het zelf verdelen van de zorgmiddelen zich 10 jaar geleden voor gedaan. Besturen en directies hebben destijds 2 jaar gediscussieerd over de vorm waarin de verdeling van de sbo middelen plaats zou moeten gaan vinden.

Uitgangspunt was dat de zorgmiddelen terecht moeten komen bij de zorgleerlingen. Oftewel bij die scholen waar de zorgleerlingen les krijgen. Om aan te tonen dat een school zorgleerlingen heeft zou er een onafhankelijke test, dossieronderzoek enz. plaats moeten gaan vinden. In dat geval zou het labelen van kinderen eerder toe dan af nemen én de meeste middelen zouden aan het testen en extern onderzoek besteed gaan worden in plaats van aan het handelen met en voor het kind. Uiteindelijk heeft dit geresulteerd in het besluit de sbo middelen naar rato van het leerlingenaantal per school te verdelen.

Indien alle rugzakmiddelen rechtstreeks naar de samenwerkingsverbanden gaan voorzien wij eenzelfde soort discussie en wellicht oplossing. Echter hier hebben we nu over kinderen met een grotere en specifiekere problematiek. Bovenstaande oplossing mag en kan daarvoor niet toereikend zijn; hier is bij de indicatiestelling specialisme en onafhankelijkheid noodzakelijk.